

- даны две максимы: «текст есть дух в плену знаков» и «познание есть извлечение логоса из событий» – с заданием соотносить их с восходящей и нисходящей моделями смыслообразования учащихся.

Выводы. В заключение заметим, что в центре нашего внимания были когнитивные аспекты изучения студентами смыслодидактики, ее понятийной структуры. Совершенно очевидно, однако, что и сам процесс обучения в вузе, а уж тем более началам смыслодидактики, необходимо выстраивать на смысловой основе. Будущий учитель, готовящийся к смыслообразующей организации учебного процесса в школе, «школу» собственно смыслообразования должен пройти здесь, в вузе. Но это другой вопрос, требующий и особого осмысления.

В статье обосновывается идея необходимости смыслодидактической подготовки студентов – будущих учителей. В современной психологии смыслы квалифицируются как высшая инстанция регуляции жизнедеятельности человека, из чего в смыслодидактике как новом научном направлении делается вывод о смыслообразующем предназначении обучения в школе. Авторами статьи предлагается программа смыслодидактической подготовки будущих педагогов, включающая базовые модули, отражающие методологические, теоретические, технологические и диагностические аспекты смыслообразования.

The idea of future teachers' essence and didactic training's necessity is grounded in the article. Modern psychology qualifies essences as the higher aspect of human life activity's regulation. New scientific branch – essences' didactics stresses an essence formation intentness of school. The authors propose essence didactic future teachers' training including methodological, theoretical and diagnostic aspects of essence formation.

УДК 378.014.24

Смолікевич Н. Р.

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Розглянуто сутність, основні форми інтернаціоналізації вищої освіти в умовах глобалізаційних процесів. Акцентована увага на важливості інтернаціоналізації освіти як провідної тенденції сучасного світового соціокультурного поступу.

Постановка проблеми. Початок нового тисячоліття у планетарному масштабі ознаменувався розгортанням потужних трансформаційних процесів, що охопили собою всі сфери суспільного життя. Невід'ємною частиною економічної і соціальної політики, вагомим фактором посилення конкурентноспроможності окремої країни чи регіону в цілому виступає освіта. Розвиток суспільства знань, націленого на досягнення економічного зростання, розширення ринку праці актуалізує проблему підвищення ефективності функціонування освітньої сфери, зумовлює гостру потребу в координації зусиль, інтернаціоналізації освітніх і наукових зв'язків. У наш час відбувається процес глобалізації освіти, що характеризується виникненням та формуванням спільного відкритого світового освітнього простору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Світові аспекти розвитку вищої освіти, сучасні проблеми формування загальноєвропейського та світового освітнього простору, впровадження ідей та принципів Болонського процесу стали предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців (К. Корсак, Т. Кошманова, Л. Пуховська, А. Сбруева, А. Джурицький, Б. Вульфсон, П. Скотт та ін.). Попри достатню кількість наявних досліджень, що стосуються вивчення сучасних тенденцій світової освітньої політики загалом, видається доцільним акцентувати увагу на

проблемах трансформації вищої освіти в контексті розгортання науково-освітньої кооперації, багатопланового світового освітнього діалогу.

Формулювання цілей статті. Ставимо за мету з'ясувати сутність і основні характеристики такого явища сучасності, як інтернаціоналізація вищої освіти в контексті глобалізаційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Передусім слід відмітити, що широке обговорення проблеми інтернаціоналізації освіти ведеться упродовж щонайменше останніх трьох десятиріч. До цього часу цей термін переважно домінував у царині політики і міждержавних відносин, але починаючи з 80-х років ХХ ст. він почав набувати особливої популярності й у сфері освіти. Хоча з об'єктивної точки зору, вища освіта, зокрема на європейському континенті, з часу своєї інституціоналізації за сутністю вже була інтернаціональною. Доречно згадати у цьому контексті університети доби Середньовіччя, які не знали кордонів, контингенти студентів й викладачів яких являли собою інтернаціональне середовище. Цьому сприяло викладання латини у більшості університетів, що започаткувало білінгвальну освіту в Європі і забезпечувало пересічному європейцю з певним рівнем підготовки вільний доступ до навчання в будь-якій частині континенту. Доконаний факт, що у XVI-XVII ст. у провідних європейських університетах – Болонському, Краківському, Празькому та ін. навчалося чимало й молодих українців, у свою чергу, перші вищі школи на теренах України – Острозька та Києво-Могилянська академії у змісті освіти, методиках викладання орієнтувалися на кращі європейські освітні і наукові зразки.

Термін “інтернаціоналізація освіти” часто використовується у поєднанні з іншими, подібними за значеннями словами. Так, широкого вжитку для характеристики освітніх процесів у міжнародному аспекті набув термін “міжнародна освіта”. На початку ХХІ ст. з'являється цілий набір взаємопов'язаних термінів – “освіта без кордонів”, “міжнародна освіта”, “полікультурна освіта”, “глобальна освіта” тощо.

Власне у науковій літературі сьогодні ведеться певна дискусія щодо співмірності термінів “інтернаціоналізація освіти” і “глобалізація освіти”. Існують різні точки зору на це питання. Так, окрема група дослідників визначає глобалізацію як вищу форму інтернаціоналізації, інша група повністю розмежовує ці поняття.

На думку одного із теоретиків сучасної університетської освіти, віце-канцлера Кенсінгтонського університету, професора П. Скотта інтернаціоналізація передбачає існування світу, що складається з національних держав, на основі чого будуються чіткі геополітичні кордони, через які може здійснюватися традиційна діяльність з інтернаціоналізації освіти (переміщення студентів, обмін персоналом, співробітництво університетів та ін.). Глобалізацію ж він визначає як найфундаментальніший виклик, з яким зіткнулася вища школа за всю понад тисячолітню історію існування і це надзвичайно кардинальна зміна світового порядку, при якому національні кордони втрачають своє значення через розвиток високих технологій і поширення масової культури [8].

Сьогодні класичні визначення інтернаціоналізації доби індустріального суспільства доповнюються визначеннями цього терміну з урахуванням розвитку глобальної культури. Розглянемо окремі міркування з цього приводу відомих європейських аналітиків. Ван дер Венде розглядає інтернаціоналізацію вищої освіти як “будь-яке, систематично підтримуване зусилля, спрямоване на формування вищої освіти, що реагуючої на вимоги і виклики глобалізації суспільства, економіки і ринку праці” [11]. Дж. Еллінгбоу розуміє інтернаціоналізацію освіти як процес інтеграції інтернаціональних перспектив у систему роботи університету. На його думку, інтернаціоналізація – це орієнтований на майбутнє процес, що дозволяє вищому навчальному закладу досягнути мультипросторового й інтердисциплінарного лідерства, змінити внутрішню динаміку, увійти в контакт і повністю адаптуватися до різноманітного глобального, постійно змінного зовнішнього культурного середовища [11].

Дискусія з цієї проблеми мала місце і на ряді публічних форумів. Так, на конференції ректорів Асоціації європейських університетів в університеті Валенсії згадуваний вже вище Ван дер Венде у заключному слові зауважив: “Більшість ректорів розуміє глобалізацію як макросоціо-економічний процес, витоки якого лежать поза вищою школою і на який вплинути не можна. Інтернаціоналізація більш позитивна для вищої школи категорія, пов’язана з академічними й інтелектуальними цінностями. Вона приймається Асоціацією як можлива відповідь університетів на глобалізацію” [3].

Власне, такий висновок дає підстави вважати, що інтернаціоналізація вищої освіти сьогодні розглядається як важлива світова тенденція, у процесі здійснення якої відбувається формування нового міжнародного освітнього середовища, де в найбільш ефективних формах могли б реалізовуватися як національні інтереси самих учасників, так і здійснюватися спільні пошуки вирішення життєвоважливих проблем для людської цивілізації в цілому. Інтернаціоналізація передбачає визнання культурного плюралізму, інтенсивний діалог культур, формування полікультурної компетентності, толерантного відношення до інших країн і народів.

Акценти на розширення процесів інтернаціоналізації вищої освіти розставлені у багатьох міжнародних документах. Зокрема, у “Всесвітній декларації про вищу освіту для XXI ст. : підходи і практичні дії”, прийнятій на конференції ЮНЕСКО у жовтні 1998 р., наголошувалося, що вирішення важливого завдання – підвищення якості вищої освіти вимагає, “щоб вища освіта мала міжнародний вимір: обмін знаннями, створення інтерактивних мереж, мобільність викладачів і студентів, міжнародні науково-дослідні проекти поряд із врахуванням національних культурних цінностей та умов [1]. “Ніколи в історії не було так важливо інвестувати у вищу освіту, яка є основною силою для створення інклюзивного та різноманітного суспільства знань та сприяти дослідженням, інноваціям і творчості”, – так записано у комюніке Другої Всесвітньої конференції з вищої освіти “Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку”, що відбулася у липні 2009 р. під егідою ЮНЕСКО у Парижі. Учасники конференції прийняли звернення до урядів країн світу зміцнювати міжнародне співробітництво у галузі вищої освіти, освітнє партнерство будувати на засадах солідарності і взаємної поваги, просуванні гуманістичних цінностей і міжкультурного діалогу [2].

Найбільш відомою формою інтернаціоналізації вищої освіти, що набула широкого поширення, стало переміщення студентів та викладачів через національні кордони. Цей процес отримав назву міжнародної академічної мобільності. Це загалом не нова для вищої освіти подія, окремі регіони світу з міграцією, зокрема студентів, стикаються вже давно. Більшість європейських країн мали великий притік студентів із своїх колишніх колоній. У другій половині XX ст. навчальні заклади Радянського Союзу і країн соціалістичного табору активно формували свої контингенти зі студентів з країн близьких за комуністичною ідеологією і це розцінювалося як надання допомоги своїм союзникам. Однак масштабного характеру мобільність студентів набула на зламі століть. За даними ЮНЕСКО, за останні 25 років кількість студентів, які виїхали на навчання в інші країни зросла на 300 відсотків. Якщо, наприклад, у 1975 р. кількість іноземних студентів становила 600 тис., у 1990 р. – 1,2 млн., то вже у 2005 р. це число зросло до 2,7 млн. і, за прогнозами експертів, до 2025 р. сягне позначки 7.2 млн. осіб [9, с. 19]. Найбільшими “постачальниками” іноземних студентів є країни Східної, Південної і Південно-Східної Азії. Так, наприклад, за період 1978-2006 рр. за кордон виїхало на навчання більше 1 млн. молодих китайців, у вищих навчальних закладах у 2025 р. у провідних країнах світу, як передбачають експерти, дві третіх від загальної кількості іноземних студентів будуть складати студенти з країн Азії [9, с. 20].

Найбільшими країнами-акцепторами і надалі залишаються світові освітні “авторитети” – США, Австралія, Канада, Великобританія, Німеччина, Франція. Пальму першості за кількістю мобільних студентів твердо утримують вищі навчальні заклади США. Станом на 2005 р. у вищій школі США навчалось більше 580 тис. студентів-

іноземців, що складає майже чверть всіх іноземних студентів у світі. По деяких оцінках мобільні студенти вносять в освітній бюджет США близько 11 млрд.\$, що складає п'яту за обсягом статтю доходів американського експорту послуг [7, с. 84]. Основними "донорами" студентського корпусу є Індія (14,4 %), Китай (11,6 %), Південна Корея (10,7 %). Студентів-вихідців з інших країн у США передусім приваблює висока якість більшості академічних програм, їхня практична спрямованість; вивчення дисциплін, найбільш популярних на міжнародному ринку праці; найкращі умови для науково-дослідної роботи; наявність професорів з світовими іменами; сучасне оснащення навчального процесу, належні умови побуту і дозвілля тощо. Найбільш популярні програми, які обирають студенти-іноземці – це бізнес, менеджмент, а також інженерні спеціальності.

З 90-х рр. минулого століття на світовий ринок освітніх послуг потужно увійшла й Австралія, яка у 2004 р. зайняла п'яте місце серед країн, яким надають перевагу іноземні студенти. Серед загального контингенту іноземців (біля 380 тис.) основну частину становили вихідці з Китаю, Індії і Малайзії, яких вабили майбутні фахи у галузі управління, комерції, інформаційних технологій.

Забезпечити привабливість вищої освіти, зробити студентські аудиторії провідних університетів більш відкритими для студентів як із країн-сусідів, так і держав Азії, Африки, Латинської Америки стало першорядним завданням у здійсненні освітньої політики європейською спільнотою. Як свідчить статистика, рейтинги європейських університетів, охопленість навчанням іноземних студентів, фінансові девіденти від надання цих послуг та інше, що стосується експорту освіти, сьогодні явно не накористь європейських вишів. Ця обставина зумовила розгортання за останнє десятиріччя на континенті під егідою Європейського Союзу, Ради Європи різноманітних програм, проектів, створення спеціальних структур, заснування фондів тощо, спрямованих на кардинальну перебудову освітнього простору, суттєве збагачення інтернаціоналізації вищої освіти.

Мегапроектом світового масштабу, що передбачає створення до 2010 р. єдиного спільного загальноєвропейського освітнього і наукового простору виступає Болонська декларація, підписана у червні 1999 р. в колісці європейської університетської освіти – м. Болоньї, основні ідеї та вихідні положення якої на даний час розділяють майже всі європейські держави, в тому числі й Україна.

Сьогодні діє низка загальноєвропейських освітніх програм, націлених на активізацію студентської і викладацької мобільності, розробку та впровадження сучасних інформаційно-інноваційних технологій. Найбільш відомими є програми SOKRATES, де діють адресовані вищій школі два проекти – ERASMUS (студентські обміни) і LINGVA (вивчення іноземних мов), LEONARDO (професійна підготовка), TEMPUS (сприяння розвитку вищої освіти у Центральній та Східній Європі) та ін. Зокрема, на стипендії програми ERASMUS у 1600 університетах 24 країн Європи пройшли навчання і стажування біля 190 тис. студентів і 35 тис. викладачів [5, с. 86].

Окрім загальноконтинентальних програм підтримки мобільності, існують і програми, що діють на регіональному рівні. Такою, наприклад, є програма студентського обміну між північними європейськими країнами під назвою NORDPLUS, подібну програму NORTH-to-NORTH ("Північ-Півночі") з метою розширити освітні можливості Півночі активно розвиває Університет Арктики, що являє собою співдружність 110 університетів приполярних країн – Норвегії, Ісландії, Фінляндії, Швеції, Канади, США і Росії.

З часу проголошення європейського вибору відбувається посилення співробітництва в освітній сфері й України та Європейського Союзу. У двох основних документах, які наразі регламентують відносини України та ЄС – в Угоді про партнерство та співробітництво та в Плані дій Україна – ЄС передбачено удосконалення системи вищої освіти та системи підготовки в Україні згідно з сучасними вимогами, включаючи систему сертифікації вищих навчальних закладів і дипломів про вищу освіту; розвиток

діалогу між Україною та ЄС у сфері освіти та навчання; збільшення можливостей обміну для українців шляхом участі у різних програмах ЄС; сприяння навчанню в галузі європейських досліджень у відповідних закладах; посилення участі студентів, аспірантів, науковців у таких програмах, як Темпус, Еразмус Мундус та інших.

На сьогодні, як бачимо, ЄС запровадив та фінансує багато програм, акцій та ініціатив у сфері підтримки освіти, навчання, проведення наукових досліджень, які мають міжнародний вимір, сприяють інтернаціоналізації освітньої сфери.

У контексті студентської та викладацької мобільності актуалізується питання інтернаціоналізації навчальних планів, взаємовизнання кваліфікацій, перодів навчання і дипломів. У країнах Заходу нагромаджений багатий досвід розв'язання цієї проблеми, підписано чимало угод про взаємовизнання основних атрибутів освіти. Світовим здобутком у цьому відношенні вважається напрацювання спільних освітніх програм. Широкого поширення набули такі їхні форми як акредитовані і валідовані програми, франчайзингові програми, програми двійних і спільних дипломів.

Останніми роками спостерігається тенденція переходу від підписання двосторонніх, “вузьких” домовленостей про взаємовизнання дипломів до спроб створення відповідних угод зі значно ширшою зоною географічного охоплення [6, с.195]. Як відомо, у 1997 р. під егідою Ради Європи і ЮНЕСКО була розроблена й прийнята Лісабонська конвенція про визнання кваліфікацій, що пред'являються до вищої освіти Європи. Цю конвенцію підписали 43 країни (Україна у тому числі), більшість із яких і сформулювали пізніше принципи Болонської декларації. Без сумніву, великі надії щодо вирішення цього актуального питання пов'язують із запровадженням так званого європейського додатку до диплому (Diploma Supplement), розробленого Європейською комісією, Радою Європи та ЮНЕСКО з метою покращити міжнародну прозорість та академічне / професійне визнання кваліфікацій. З 2010 р., як стверджує МОН України, диплом міжнародного гатунку будуть отримувати й українські студенти.

Якщо переключити увагу на особливості інтернаціоналізації освітніх систем окремих європейських країн, то тут слід віддати належне передусім Великобританії. Вона посідає друге після США місце у світі за кількістю іноземних студентів (за останніми даними це число становить 376, 2 тис, або 11, 3 % від загальної кількості), активно підтримує різні програми щодо академічної мобільності, забезпечує високий рівень якості вищої освіти.

Політику інтернаціоналізації дієво сповідують також Німеччина та Франція, на долю яких припадає 17,4 % усіх іноземних студентів. Їх у місцевих університетах і професійних школах приваблюють вигідні фінансові контракти, належні умови навчання і проживання, сучасні ринковозорієнтовані спеціальності. Крім того, вищі навчальні заклади цих країн інтенсивно запроваджують викладання багатьох програм англійською мовою (у Німеччині діє до 100 таких англомовних програм, у Франції утричі більше), що є важливим аспектом привабливості вищої освіти [10].

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що інтернаціоналізація вищої освіти виступає провідною тенденцією світового соціокультурного поступу, сприяє посиленню конкуренції серед вищих навчальних закладів у своїй країні та у світі, академічному обміну студентами та професорсько-викладацьким складом між вузами різних країн, розвитку інтеграційних процесів, міжвузівського співробітництва. Інтернаціоналізація проявляється і у виникненні інноваційних методів і технологій у сфері навчання: дистанційна освіта, транснаціональна кібернетична освіта, франчайзинг освітніх послуг тощо.

Література:

1. Всемирная декларация о высшем образовании для XXI века: подходы и практические меры // http://www.e-joe.ru/sod/99/4_99/st180.html/

2. Всесвітня конференція з вищої освіти – 2009: "Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку. ЮНЕСКО. Париж, 5-8 липня 2009 року. КОМЮНИКЕ //http: www.unesco.org/en/wche2009

3. Гурова К. Д. Інтернаціоналізація вищого образования как фактор формирования профессиональных качеств менеджера //http: www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VMSU/2008-01/08gkdhva.htm

4. Гурч Л. Мобільність студентів і професорсько-викладацького складу як фактор підвищення конкурентноспроможності вищої освіти у європейському просторі // Персонал. – 2005. – № 7. – С. 80-85.

5. Джуринский А. Інтернаціоналізація вищого образования в современном мире // Педагогика. – 2004. – № 3. – С.83-95.

6. Корсак К., Ластовченко І. Вища освіта і Болонський процес. – К., 2007. – С. 195-197.

7. Никольский В. Образование в современном мире. – М., 2006. – С. 82-86.

8. Скотт П. Глобалізація и университет // Alma Mater. – 2000. – № 4. – С. 3-4.

9. Siwinska B. Strategie internacjonalizacji szkolnictwa wyższego. Warszawa, 2007.

10. [http:// www.langust.ru](http://www.langust.ru)

11. <http://ideashistory.org.ru/pdfs/25naletova.pdf>

Рассмотрено сущность, основные формы интернационализации высшего образования в условиях глобализационных процессов. Акцентируется внимание на важности интернационализации образования как ведущей тенденции современного мирового социокультурного развития.

Essence, basic forms of higher education internationalization on conditions of globalization process are considered. Significance of higher education internationalization as a leading tendency of modern world social-cultural development is emphasized.

НАШІ АВТОРИ

Абакумова Ирина Владимировна – Педагогический институт, Южный федеральный университет

Авшенюк Наталія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, завідувач відділу порівняльної професійної педагогіки, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України

Бабенко Наталья Львовна – магистр педагогических наук, Педагогический институт, Южный Федеральный университет

Баженова Ирина Викторовна – УО «Барановичский государственный университет»

Балабін Віктор Володимирович – кандидат філологічних наук, доцент, генерал-майор, начальник Військового інституту Київський Національний університет імені Тараса Шевченка

Башавець Наталія Андріївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, викладач фізичного виховання, Одеський інститут фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі

Безносьок Олександр Олексійович – кандидат педагогічних наук, професор, Військовий інститут Київського Національного університету ім. Т.Г. Шевченка

Бобак Оксана Богданівна – викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, ДДПУ імені Івана Франка

Богомолова Галина Петровна – факультет психології, Южный федеральный университет

Богуш Алла Михайлівна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПН України, завідувач кафедри теорії і методики дошкільної освіти, завідувач педагогічного